

С.М. Калустова – студентка II курсу юридичного факультету
Академії митної служби України;
науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. кафедри теорії та історії держави
і права юридичного факультету Академії митної служби України **С.П. Мороз**

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК МОЖЛИВОСТІ (ДО ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ)

Беззаперечним фактом можна вважати те, що права людини виступають методологічною основою сучасної вітчизняної юридичної думки. Звідси випливає необхідність більш-менш чіткого визначення поняття прав людини. У сучасній науковій юридичній літературі можна зустріти два різних підходи до визначення “права людини”:

- права людини – невід’ємні властивості (якості) людини і суттєві ознаки її існування. Держава не “дарує” права, а лише закріплює їх у законі та забезпечує їх реалізацію [1, с. 540];
- права людини – це певні можливості кожної людини, які необхідні для її нормального існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об’єктивно зумовлені досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути загальними та рівними для всіх [2, с. 9].

Відомо, що виникнення прав людини тісно пов’язано з оформленням і розповсюдженням теорії природного права. Поступово з розвитком суспільства права людини із ідеальної категорії перейшли у реальну дійсність, стали предметом державно-правових та міжнародно-правових документів, виступили, з часом, критерієм демократичності тієї чи іншої системи державного устрою. Хоча права людини й стали предметом фундаментальних досліджень, все ж залишаються різними підходи до з’ясування їх сутності.

Це *невід’ємні якості* чи *певні можливості* людини. Можливість – засіб, умова, необхідна для реалізації чого-небудь, можлива обставина [4]. Отже, реалізація прав людини залежить від “чогось”, наприклад, від рівня розвитку суспільства. Якість – наявність суттєвих ознак, особливостей, властивостей, що відокремлюють один предмет чи явище від інших. Використання термінів “можливість” чи “якість” у визначенні прав людини, обумовлено логічними та стилістичними правилами або необхідністю виділити той чи інший аспект проблеми прав людини [1, с. 541]. Виходячи з цієї позиції, “можливість” чи “якість” істотно між собою не відрізняються і виражають одне й те саме. Але детальне з’ясування дозволяє нам припустити, що термін “якість” обумовлює саме їх природній характер: 1) той, що відноситься до природи; 2) той, що зобов’язаний своїм існуванням законам природи, а не сторонньому впливу; 3) нормальний, обумовлений процесом розвитку). Природний – означає створений самою природою, а не людиною, зумовлений, спричинений законами природи [5, с. 945]. Таким чином, можна припустити, що у цьому

аспекті права людини виступають ідеальною категорією, вони є беззаперечними. У такому випадку, визначення прав людини, що ґрунтується на їх природності, не залежить від рівня розвитку суспільства (лише за тою умовою, що це суспільство їх вже визнає). У той час, як використання терміну можливість (1) здійсненність, допустимість чогось (звичайно, за певних умов), 2) наявність умов, сприятливих для чого-небудь, обставин, які допомагають чомусь. 3) внутрішні сили, ресурси, здатності) дає змогу наполягати не лише на їх природності, але й готовності суспільства визначити ці права, що залежать від матеріального розвитку.

На наш погляд, застосування визначення прав людини як можливостей чи якостей має цілком конкретне практичне значення саме в реалізації прав людини. Не достатньо лише їх визнати, що до речі є важливим кроком до розвитку правової держави, потрібно також створити умови для їх реалізації.

Література

1. Теория государства и права: Учебник для вузов / Под ред.: В.М. Корельського и В.Д. Первалова. – М.: Из-во “НОРМА”, 2000. – 570 с.
Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Навчальний посібник. – К.: Атіка. – 2001. – 176 с.
Юридический энциклопедический словарь / Гл. ред. А.Я. Сухарев. – М.: Изд-во Сов. Энциклопедия, 1987. – 528 с.
Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М.: Русский язык, 1989. – 750 с.
Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с.